

YANIKKALE

lar güçlendirildi. Böylece batı yönünün kapısı durumundaki Raba ve Rabça nehirlerinin geçiş yerlerini kontrol altında tutarak Osmanlı ordularının muhtemel saldırılarını, özellikle Győr'den harekete geçen yağmacı birliklerin akınlarını önlemeye çalıştılar. Yeni savunma sistemi o kadar iyi çalıştı ki Osmanlı orduları 1600 yılında Kanije'yi aldıklarında Kanije Kalesi'nin karşısında yapılan savunma hattı Győr örnek alınarak oluşturulacaktı. Osmanlılar'ın elindeki bu serhad kalesinde bulunan muhafızların işe sıkıntısı çektiklerine dair kayıtlar vardır. 1595'te Habsburg ve Macar Krallığı kuvvetlerinin Estergon'u ele geçirmesiyle işe konusundaki sıkıntılar daha da arttı.

Tata ve Papa kalelerini ele geçiren Hıristiyan müttefik güçler Győr'ü başlıca hedefleri haline getirdiler. Miklós Pálffy ve Adolf von Schwarzenberg kumandasındaki ordu kale üzerine yürüdü. Gece karanlığında farkedilmeden Fehérvár Geçidi'ne yaklaştılar. Türkçe bilen Macar askerleri kendilerini firarı Türkler diye tanıtır Pécs'ten işe getirdiklerini, fakat düşmanın peşlerinde olduğunu söylediler ve hemen içeri alınmalarını istediler. Kale muhafız birliği kale kapısının açılması için izin isteyinceye kadar Hıristiyan askerleri kale kapısını ağaç topuyla yıktılar. Kale içindeki mücadele, Miklós Pálffy idaresinde süvari birliklerinin yardıma gelmesiyle müttefikler lehine döndü. Böylece Győr tekrar Macar Krallığı'nın hâkimiyetine girdi (29 Mart 1598). Viyana Savaş Konsili'nin tâlimatıyla Győr serhad boyu başkaptanlığı tekrar kuruldu ve önceleri geriye çekilmiş olan ordular yeni ele geçirilen kalelere ve özellikle Győr'e yerleştirildi.

Győr'ün stratejik önemi Macaristan'daki Osmanlı egemenliğine son verilmesine

kadar sürdü. XVIII. yüzyılda şehir merkezi barok stilinde yeniden düzenlendi. Győr bir sanayi ve ticaret merkezine dönüştü. XX. yüzyılda da bir sanayi şehri olarak adını duyurdu, bu durumunu günümüze kadar muhafaza etti. Macaristan'daki rejim değişikliğine kadar ülkenin en önemli ağır sanayi ve makine sanayii merkezlerinden biriydi. Rába-Steiger marka iş makineleri, traktörler ve kamyonlar burada üretilirdi. Ağır sanayi alanındaki bu gelişmişlik 1990'lı yıllarda kısmen gerileme evresine girdi. Şehir 2003 yılı tahminlerine göre 135.000 nüfusa sahipti. Győr, Macar-Osmanlı araştırmaları için de önem arz etmektedir. XX. yüzyılın önde gelen Türkoğlar'ından Imre Karácson burada yaşadı ve çalışmalarını da bu şehirde sürdürdü (DIA, XXIV, 379). Şehir halkının saygısını temsilen Győr'de 1915'te adına bir anıt dikildi.

BİBLİYOGRAFYA :

Naîmâ, *Târih* (haz. Mehmet İpşirli), Ankara 2007, I, 71-80, 126-127, 142-148; G. Dávid, *A Simontornyai szandzsák a 16. században*, Budapest 1982, s. 23-26; G. Pálffy – I. Hermann, *A pápai vár felszabadításának négy száz éves emlékezete 1597-1997*, Pécs 1997, s. 7-80; G. Pálffy, *A császárváros védelmében. A Győri főkapitányság története 1526-1598*, Győr 1999; S. L. Tóth, *A mezőkeresztesi csata és a tizenöt éves háború*, Szeged 2000, s. 145-165; I. Arbanász – Gy. Csorba, "Magyar kutatók Isztambuli levél-és könyvtárakban a második világháború előtt", *A kisérlet folytatódik II: Nemzetközi Vámbéry Konferencia* (ed. Mihály Dobrovits), Dunaszerdahely 2005, s. 7-46; K. Hegyi, *A török hódoltság várai és várkatonasága*, Budapest 2007, I, 129-130, 150-151; III, 1467-1475; J. Kelenik, "Egy fogoly török tiszt vallomása a Győri vár és helyőrség állapotáról 1597-ből", *Hadtörténelmi Közlemények*, sy. 102, Budapest 1989, s. 74-77; Atilla Çetin, "Karácson, Imre (Emeric)", *DIA*, XXIV, 379.

SANDOR PAPP

YANOVA

Romanya'da tarihî bir şehir.

Romen dilinde Ineu, Macarca'da Jenő olarak geçer. Günümüzde Batı Romanya'da Arad idarî bölümü içinde Macaristan-Romanya sınırı yakınında Crişul Alb (Türk döneminde Ak Köröş) nehri kıyılarında yer alır. Tarihî kayıtlarda adına ilk defa Villa Ieneu şeklinde 1214'te rastlanır. Buranın Ineu Kalesi diye tanınması XIII. yüzyıldan itibaren ve özellikle XV. yüzyılda yaygınlaştı. Daha sonra adı Ineu kasabasıyla (oppidum) birlikte anılmaya başladı. XIV-XV. yüzyıllarda Ineu Romen Voyvodalığı burada bulunuyordu. Ineu Kalesi ve kasabası, XV. yüzyılda Erdel voyvodası ve Macaristan Krallığı başkumandanı nâibi Iancu de Hunedoara'nın (János Hunyadi / Yanko) yönetimi altına girdi. Yanova'da Osmanlı idaresi XVI. yüzyılda başladı. Arad ve Vrad şehirleri arasında yer alan Ineu Kalesi ve kasabası, Kanûnî Sultan Süleyman'ın 1566 Sigetvar seferi sırasında ikinci vezir Pertev Paşa tarafından 25 Temmuz'da ele geçirildi. Osmanlılar burayı Yanova diye adlandırdı. Yanova ve Világoş'un (bugün Şiria) kuşatılmasına dair 24 Şevval 973 (14 Mayıs 1566) tarihli bir hüküm mevcuttur (BA, MD, nr. 5, hk. 598). Osmanlı tarihçisi Peçuylu İbrâhim fetih haberinin Sigetvar'ın düşmesinden iki üç gün önce orduğa ulaştırıldığını yazar (*Târih*, I, 420).

1566'dan sonra Yanova (bazı araştırmalarda yanlış olarak Betova) bir süre Yanova-Pankota sancağı da denilen Pankota sancağının merkezi oldu. Muhtemelen 1578'den önce Timişvar beylerbeyliğine bağlı müstakil bir sancak haline getirildi. Bu bölgenin 975 (1568) tarihli Kanunnâmesi 959'da (1552) ele geçirilen Lipova sancağı ile birlikte Kanunnâme-i Reâyâ-yı Livâ-i Lipova ve Yanova şeklinde kayıtlıdır. Böylece Lipova Livâsı Kanunnâmesi Yanova ve Pankota bölgesini içine alacak şekilde genişletilmiştir. Bu kanunnâme III. Murad devrinde yine Lipova ve Yanova Sancakları Kanunnâmesi adıyla aynen düzenlenmiştir. Yanova merkezli sancağa Yanova ve Samon (Macarca Jenő ve Simánd, Romençe Ineu ve Şimand), Ağustos 1552'de fethedilen Timiş nehri kıyısındaki Desne (Desznye, Dézna, Dezna), Kálnup ve Totinç (Konop, Macarca Conop-Feltót, Romence Taut), Temmuz 1552'de ele geçirilen Kespenye (Macarca Kisbánya, Romence Băișoara) nahiyeleri bağlıydı. Yanova kasabasında 1591'de dört mescid, Yanova Kalesi'nde Musta-

Győr'de Becsi Kapu (Beç Kapısı) ve aynı adla anılan meydan

fa Ağa kumandasında 339 asker mevcuttu. Bu kayıtlar kasabada müslüman sivil yerleşmesini gösterir.

XVI. yüzyılın son çeyreğine ait kayıtlarda Yanova'nın adına sancak beyi Gazanfer Bey hakkındaki şikâyetler vesilesiyle rastlanır. Onun Erdel Prensiği sınırında bulunan hasları dolayısıyla sınır köyleri çekişme konusu olmuştur. 13 Muharrem 991 (6 Şubat 1583) tarihinde Erdel voyvodası (Báthori Zsigmond) gönderilen hükümdar Gazanfer Bey'in Erdel sınırındaki haslarına dahil iki köy halkının vergilerini ödemediği bildiriliyordu (BA, MD, nr. 48, hk. 855). Altı ay sonra Tımişvar beylerbeyine yollanan hükümde ise Yanova Beyi Gazanfer Bey'in esir aldığı küçük çocuklardan müslüman olanları bırakıp olmayanları Erdel'e geri göndermesi ve bundan sonra böyle davranmaması tembih ediliyordu (BA, MD, nr. 51, hk. 195). Gazanfer Bey hakkındaki şikâyetler daha sonra da sürdü. Onun Solnak ve Gyula / Gule beyi ile Erdel köylerine saldırıp esirler aldığından bundan vazgeçmesi gerektiği yine kendisine bildirilmişti (MD, nr. 53, hk. 466, 471, 474).

1571'de Osmanlılar'ın Ak Köröş dedikleri Crişul Alb nehri kıyısında Osmanlılar tarafından Erdöç (Macarca Erdöhegy, Romence Pădureni) palankası yapıldı. İçinde bir camisi olan palankada 1591'de Căfer Ağa kumandasında 268 asker vardı. 1593-1606 yıllarındaki Osmanlı-Habsburg savaşları döneminde Yanova, Erdöç palankasıyla birlikte György Borbély kuman-

dasındaki Habsburglar'ın müttefiği Erdel birliklerince 22 Ekim 1595'te işgal edildi. Eflak Voyvodası Mihai Viteazul, 1599-1601'de Erdel Prensiği'ni ve Boğdan Voyvodalığı'ni hâkimiyeti altına aldığında Yanova kısa süre de olsa onun kontrolü altına girdi. Burası, 1658'de Köprülü Mehmed Paşa'nın Erdel Prensi II. Rákoczi (Rakoçioğlu) üzerine yaptığı sefer sırasında yeniden Osmanlı hâkimiyetine alındı. Osmanlı ordusu Tuna üzerine yaptırılan büyük köprüden geçtikten sonra Tımişvar ovasına ulaşır Arad istikametinde Crişul Alb nehri boyunca ilerlemiş ve 1 Zilhicce 1068'de (30 Ağustos 1658) Yanova Kalesi ovasına gelmişti. Kuşatılan kale anlaşma ile teslim olmuştu. Kaledeki askerlere üç gün içinde orayı terketmelerine izin verildi. Yanova Kalesi ve kasabası, başında Cengizâde Ali Paşa'nın bulunduğu Tımişvar (Tımişoara) eyaletine katıldı. Yanova'nın müdafası ve tahkimi için serhad askerleriyle Budin Valisi Vezir Gürcü Kenan Paşa tayin edildi. Vezir, Eylül-Ekim 1658'de Crişul Alb nehri kıyısındaki dört köşeli, üç kapılı, dört kule ve sekiz tabyaya sahip, dolma rihtımı olan Yanova Kalesi'ni sağlamlaştırdı. Sebeş ve Lugoş kaleleriyle kasabaları Yanova sancağına bağlandı. Bu kasabaların ve bağlı köylerin geliri Haremeyn evkafına tahsis edildi.

1660'ta Oradea / Varad'ın muhasarası ve fethine Köse Ali Paşa'nın maiyetinde bizzat katılan Evliya Çelebi Yanova'dan geçerken burayı 800 evi, 200 dükkânı bulunan bir kale ve şehir diye niteler. IV. Mehmed, Köprülü Mehmed Paşa, Haseki Osman Ağa, Gürcü Kenan Paşa ve Köprülü Fâzıl Ahmed Paşa adına camiler, Köprülü Hanı, bir paşa sarayı, bir mektep, bir hamam ve saat kulesi olduğunu yazar (*Seyahatnâme*, V, 405-409). Kasaba Crişul Alb nehrinin iki yakasına yayılmıştır, halkı Erdel ve Eflaklı'dır. Geniş bahçeler içinde büyük ve çok zengin bir şehirdir. Yeni yaptırılan bir iç kalesi vardır. Kalede sınırda bulunması dolayısıyla kalabalık bir askerî

garnizon görev yapmakta, ancak barış zamanında bu rakam azalmaktadır (azab ağası, beşli ağası, martolos ağası gibi on ağa ve yaklaşık 8000 görevli asker).

Yanova'da Osmanlı idaresi Viyana bozgunu sonrasındaki savaşlar esnasında sona erdi. 27 Mayıs 1693'te Habsburg askerleri burayı aldı. Bu fiilî durum 1699 yılı Karlofça Muahdesi'yle hukuken tesbit edildi. Yanova'nın 2002 yılı resmî sayımına göre nüfusu 10.207 idi. Bunun % 85,6'sı Romenler, % 8,4'ü Macarlar, % 5,1'i Romenler (Çingeneler), % 0,5'i Almanlar, % 0,3'ü Slovaylar ve % 0,1'i ise diğerleri oluşturuyordu. Kasabanın nüfusunun bugün de aynı oranları koruduğu tahmin edilmektedir. Şehirde kum, andezit, kereste gibi küçük endüstri işletmeleri bulunmaktadır. Günümüzde 1552, 1645 ve 1870 yıllarında tamir edilen ve genişletilen Ineu Kalesi kalıntıları, XIII-XIV. yüzyıl gotik stilinde yapılan kilise ve 1861-1864 yıllarına ait Ortodoks kilisesi muhafaza edilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, KK, nr. 4759, 4883; BA, MD, nr. 5, hk. 198; *Documente turcești privind istoria României* (ed. Mustafa Ali Mehmet), București 1976, I, 83; Peçuylu İbrâhim, *Târîh*, I, 420; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, V, 405-423 (Romence çevirisi: *Călători străini despre Țările Române* [haz. Mustafa Ali Mehmet], București 1976, VI, 512-528); G. Kraus, *Cronica Transilvaniei: 1608-1665* (haz. ve trc. G. Duzinchevici – E. Reus-Mîrza), București 1965, s. 268-272; M. Costin, *Opere* (ed. P. P. Pănaiteșcu), București 1958, s. 185; Silâhdar, *Târîh*, I, 123-128; Tahsin Gemil, *Țările Române în contextul politic internațional: 1621-1672*, București 1979, s. 160; Ștefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, Cluj-Napoca 1979-89, II, 162; III, 520; IV, 120; Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukukî Tahlilleri*, İstanbul 1994, VII, 100-103; VIII, 552-553; Sadık Müfit Bilge, *Osmanlı'nın Macaristanı*, İstanbul 2010, s. 284-285; Mihai Maxim, "Yeni Osmanlı Belgelerine Göre XVII. Yüzyılda Temeşvar Eyâletinden Mekte ve Medine'ye Gönderilen Surre Altını", *TTK Bildiriler*, XIV (2005), II/2, s. 1049-1053 ve foto-kopiler.

MIHAI MAXIM

Yanova Kalesi ve kalenin içinden bir görünüş

YANVA

Yunanistan'da tarihî bir şehir.

Günümüzde Ioannina denilen şehir Yunanistan'ın kuzeybatısında dağlık bir bölge olan Epir'in (Epirus) siyasi, ekonomik ve kültürel merkezidir. Deniz seviyesinden 520 m. yükseklikte, bir platonun doğusunda bulunan Pambotis (Pamvotis) gölüne doğru uzanan küçük bir yarımada üzerinde kurulmuştur. Yanya gölü adı da ve-